

KOCA RAGIP PAŞA Kütüphanesi

TT-58 2497

Koca Ragıp Paşa Library

By SABAHATTİN BATUR * Photos MANUEL ÇITAK

Beyazıt'tan Aksaray'a inen Ordu Caddesinde, Fen-Edebiyat fakültelerinin karşısındaki eski kütüphane, oradan geçenlerin hemen dikkatini çeker. Bu, İstanbul'un en eski kitaplıklarından biri olan Koca Ragıp Paşa Kütüphanesi'dir.

1950'li yıllarda Ordu Caddesi'nin yeniden düzenlenmesinden sonra Kütüphane'nin de içinde bulunduğu külliye'nin o güzelim giriş kapısı yol düzeyinden aşağıda kaldı. O yüzden girişe sonradan eklenen sağlı sollu merdivenlerden inilir. Mermer söveli ve kemerli kapının üstündeki alınlığın ortasında, çevresi yaprak nakışları ile işlenmiş "Maaşallah" yazısı göze çarpar. Onun altındaki dikdörtgen bir

A picturesque old building opposite the faculties of science and letters on Ordu Caddesi which runs south from the Grand Bazaar towards Aksaray attracts the notice of all who pass by. This is Koca Ragıp Paşa Library, one of the oldest in Istanbul.

In the course of road widening during the 1950s, the entrance gate to the library complex was left below the level of the new road. As a result two flights of steps were constructed to give access. In the centre of the pediment over the arched marble gateway is inscribed the word "maaşallah" (May God protect) surrounded by a decorative foliate border, and below set in a rectangular cartouche

düzlem üzerine celi sülüs biçimde "Fiha Kütüb-ü Kayyime" (Burada güzel kitaplar vardır) ibaresi yazılmıştır.

Tonoz bir kemerden geçilip, avluya girilir. Birdenbire karşıda beliren ve mimarının yarattığı şiirsel bir ortam kuşatır sizi. Külliye'nin mimarı olduğu söylenen Mehmet Tahir Ağa'nın bir oyunudur belki de bu. Sanki bambaşka bir mekâdasınızdır artık. Bir başka deyişle, mekânın zamana dönüştüğü efsunlu bir ülkedesinizdir.

Külliye'nin kurucusu olan Koca Ragıp Paşa'dan da söz edelim:

Defterhane kâtiplerinden Şevki Mehmet Efendi'nin oğlu olan Ragıp Paşa 1698'de İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Eğitimini bitirince, babası gibi Defterhane'ye kâtip olarak atanmış, daha sonra imparatorluğun önemli merkezlerinde üst düzey bir bürokrat olarak hizmetler vermiştir. 1 Mart 1757'de İstanbul'a gelerek padişahla görüşmüş ve sadrazam olmuş, Sultan III. Osman ve III. Mustafa dönemlerinde altı buçuk yıl kadar bu hizmeti başarı ile sürdürmüştür.

Büyük devlet adamlığının yanı sıra Türkçe, Farsça, Arapça şiirleri ile de ünlenen Ragıp Paşa "Meliküşşuara" olarak adlandırılmıştır ve neredeyse atasözü olmuş olan "Şecaat arz ederken merd-i kıpti sirkatin söyler" veya "Eğer maksud eserse mısra-ı berceste kâfidir" gibi deyişler ona aittir.

Ünlü "Divan-ı Ragıp" adlı eserinin dışında bilimsel, tarihi ve dini eserleri de vardır. Dönemin şairlerinden Fitnat Hanım'la ve Haşmet ile olan karşılıklı atışmalarını da unutmamak gerekir.

Kütüphanenin yapımına 10 Ağustos 1761'de başlanmıştır. Külliye 2 Mart 1763'te daha önceden düzenlenmiş vakfiye koşullarına uygun olarak hizmete açılmıştır.

Yeşillikler ve kuş cıvıltıları içindeki asıl kütüphanenin iki mermer sütunun omuz verdiği sahanlığına sağlı sollu taş basamaklardan çıkılır. Hemen sağdan başlayan taş basamaklardan "Mekteb-i Sibyan"a varırsınız. Çocuk kütüphanesi olarak düzenlenmiş olan bu mekânın kubbesini dört ince mermer sütun taşımakta ve beden duvarlarına yardımcı olmaktadır. İç mekân, caddeye ve avluya bakan altışar, ku-

are carved the words "Fiha Kütüb-ü Kayyime" ("here are fine books").

Within a vaulted arch leads into the library courtyard, where you are instantly swept away by the poetic atmosphere created by the architecture. Perhaps this was the deliberate intention of the architect Mehmet Tahir Ağa. It is as if you have crossed the threshold into a different dimension, an enchanted world where time stands still.

The founder of the library complex, Koca Ragıp Paşa, was born in Istanbul in 1698, the son of Şevki Mehmet Efendi, a government clerk. When the young Ragıp finished school, he entered the Land Registry Office where his father worked. He shone in his career and went on to serve as a high ranking bureaucrat in the major cities of the Ottoman Empire. On 1 March 1757 he was recalled to Istanbul and appointed grand vezir by Sultan Osman III, and continued to serve in this post during the reign of his successor Mustafa III for a total six and a half years.

Koca Ragıp Paşa was not only a respected statesman but celebrated for his poetry in Turkish, Persian and Arabic. Some lines from his poems have been so often quoted

that they have taken on the character of proverbs. He also engaged in fiery poetic exchanges with his contemporaries, the poetess Fitnat Hanım and the poet Haşmet. Less well known is the fact that he wrote scientific, historical and religious works. Construction of his library commenced on 10 August 1761, and the complex opened on 2 March 1763. Regulations concerning the administration of the complex were drawn up in an endowment charter.

Set amidst a green oasis in this busy central district of Istanbul the quiet of the library is broken only by bird song. Stone steps lead up to the porch with its two marble columns, and another flight of steps to the right leads into the primary school now housing a children's library. The latter has a dome supported by four slender marble columns and is illumined by 15 windows protected by iron grilles. Everything here is on an appropriate scale for the

Koca Ragıp Paşa kütüphanesi'nin yapımına 1761 yılında başlanmıştır. Mimar Mehmet Tahir Ağa'nın yönetiminde 2 yıl süren çalışmaların ardından 1763'te hizmete açılmıştır. Construction of Koca Ragıp Paşa Library commenced in 1761 and was completed in 1763. The library was designed by the architect Mehmet Tahir Ağa.

zeye bakan üç şebekeli camdan gelen ışıklarla aydınlatılmaktadır. Çocuk Kütüphanesi'nin her düzenlemesi, çocuklara uygun ölçüler esas alınarak yapılmıştır. Burada yapılan etkinlikler sırasında kuş seslerine karışan çocuk sesleri zamanı ve mekanı da eriterek başka bir potaya döker gibidir. Merdiven-

lerden aşağıya indiğinizde bakarsınız ki her şey yine yerli yerindedir. Soldaki yeşillikler ve merdivenli sekinin üzerinde Koca Ragıp Paşa'nın 9 Nisan 1763 yılında toprağa verildiği türbesi, onu çevreleyen haziresi ile caddeye açılan sebilini zorlukla görürsünüz.

Bodrum katı üzerindeki ana binaya iki yandan basamaklarla çıkarak, tonoz kubbeli bir sakıftan girilmektedir. Soldaki camekânlı bölme, eskiden mescid olarak da kullanılan müdür odasıdır. Sağdaki ise öteki görevliler için ayrılmıştır. Odaların üstünü kubbeler ve onları birleştiren bir tonoz kapatmaktadır.

Mermer söveli ve mermer kemerli asıl giriş kapısını künde-kârî bir işçilikle süsleyen iki kanatlı ahşap kapı soylu bir biçimde karşınıza dikilir. Kanatları açılınca nicedir hazırlandığınız bir dünyanın eşliğinde bulursunuz kendinizi. Buna rağmen sizi bir başka olay alıkoyacak, durduracaktır. Girişin üzerindeki mermer alınlıkta altın yaldızlı kitabe bilimin, sanatın dünyasına girmek üzere olanı saygıya, sevgiye çağırmaktadır.

Dikdörtgen bir planda kurulmuş mekân, yukarıdaki büyük kubbeyi çevreleyen dört küçük kubbe ve ona bağlı dört beşik tonozla örtülmüştür. Beden duvarları ile birlikte granit sütunların da omuzladığı kemerlerle ayakta durmaktadır. Yanlarda ve karşıdaki beden duvarları üzerine açılmış altı üstlü beşer pencereden başka, girişin her iki yanındaki birer pencereden gelen aydınlık bütün bir gün aynı kalmaktadır.

Tüm beden duvarları, geometrik düzende fakat bitki ve çiçek desenleri ile bezenmiş çinilerle kaplanmıştır. Bu uçuk mavi çinilerden yansıyan güneş

children who use the library, and whose cheerful voices mingle with the song of the birds, echoing the voices of earlier generations of school children who were taught here.

Emerging from the former school building you see to the left the mausoleum where Koca Ragıp Paşa was buried on 9

Koca Ragıp Paşa kütüphanesi'ne çeşitli madreselerden getirilen eserlerin yanı sıra Paşa'nın kendi eserleri de dahil edilince ortaya tarihi olarak önemli ve zengin bir kitap koleksiyonu çıkmış.

In addition to the original collection of works placed here by Koca Ragıp Paşa, the libraries of various medreses have also been brought here, creating a large and valuable collection.

April 1763. Beyond the mausoleum's railed enclosure is the sebil, a kiosk where drinking water used to be distributed to thirsty passersby. Flights of steps on either side lead up to the main library, entered via a vaulted porch. The

glassed partition on the left is a former mesjid (small mosque) now the chief librarian's room. The room opposite is used by the other members of staff. The domes of both rooms are linked by a vault. The double wooden doors set in an arched marble doorway are magnificent examples of künde-

dekârî decoration, which consists of interlocking pieces of wood forming geometrical designs. A gilded inscription on the marble pediment exhorts those who enter to respect and love scholarship.

The rectangular interior is roofed by a large central dome surrounded by four small domes and four barrel vaults, all resting on granite columns. Plenty of light fills the library all day long from a double course of windows around the walls and two additional windows flanking the entrance.

The walls are covered with lovely tiles decorated with floral designs in pale blue. The reflection of the sunlight on the tiles enhances the mood of tranquillity. The inscription band encircling the walls above the tiling is an ode by the famous Arab poet

ışınları huzurun sessizliği ile dolup dolup boşalmaktadır. Çinilerin hemen üstünden salonu çepeçevre dolanan bir kuşak içine ünlü Arap şairi Kâab'ın "Ka-side-i Bürde"si yazılmıştır.

Hiçbir yerde örneği bulunmayan pirinç şebekenin koruduğu "Mahzen-i Kütüb"ün (kitap deposu) köşelerinde granit sütunlar vardır. Büyük orta kubbenin altındaki kemerler bu sütunlara dayanmaktadır. Bir dantel inceliğinde işlenmiş şebekenin içinde önlü arkalı ve camekânlı üç sıralı ahşap kitap rafları devrinin özelliklerini taşımaktadır.

Zamanında sedirler üzerine oturularak, rahleler önünde çalışılan salona bugün linolyum kaplı büyük masalar ve sandalyeler yerleştirilmiştir.

Ragıp Paşa Kütüphanesi'nin kendi kitapları 1513 cilttir. Yahya Tevfik Medresesi'nden 447, Yeni Medrese'den 207, Musalla Medresesi'nden 172 kitap aktararak bu sayı 2339'a çıkarılmıştır. Buna 3387 yeni eseri de katarsak, toplam olarak 5726 sayısına varılacaktır. İare Servisi için ayrılan kitaplar bu sayının dışındadır.

Bu efsunlu dünyadan kendinizi kurtarıp da dışarı çıkabilirseniz, sarmaşıklarla örülmüş bir bahçe duvarının altından geçerek gizemli bir köşke varırsınız. Burası vakfiye koşullarına göre "Hafız-ı Kütüb"lerin oturmaları için yaptırılan "Meşruta"dır. Bu dikdörtgen konutun ön yüzünde, altta demir şebekelerle korunan beş, yukarıda aydınlığı çoğaltan altı alçı pencere kendi dünyasına açılmaktadır. Kuzeye bakan yüzünde altı üstlü ikişer, güneye bakan yüzünde de aynı düzende birer penceresi vardır.

Güneşin doğuşuna, batışına göre çalışma düzeni kurulmuş külliye'nin avlusundan geçip giderken Paşa'nın talebe-i ulum (medrese öğrencileri) ile yaptığı aşureli şiir okuma toplantılarının coşkulu havasını yüreğinizin derinliklerinde duyar gibi olursunuz. ●

* Sabahattin Batur, Yazar, Kütüphaneci

Kâab.

A unique brass cage to protect the library's valuable manuscripts stands in the centre of the granite columns. The delicate lace-like brass grilles of the book cage contain the original wooden book shelves with glazed doors.

In the past the readers sat crosslegged upon divans, the manuscripts on book rests before them, but today large tables and chairs have taken their place.

The library was originally endowed with 1513 books by Ragıp Paşa, but this century 447 books from Yahya Tevfik Medrese, 207 from Yeni Medrese, and 172 from Musalla Medrese have been added to the collection, bringing the total number of manuscripts to 2339. In addition there are 3387 modern works here now, making a total of 5726, not including those available on loan to readers. Emerging unwillingly from this magical place, you pass through a creeper covered wall and come to another delightful spot. This is a tiny pavilion reserved for the use of the librarians under the endowment charter as a retreat where they could relax and converse

when off duty. Two course of windows, eight below and nine above, admit daylight into the small room. Those above have plaster tracery. Making maximum use of light between sunrise and sunset was a principal consideration for the architect in designing the complex throughout.

Ragıp Paşa lived long enough to see the first students enter the college or medrese here, and to hold exuberant poetry recitals with them, at which the students were regaled with the sweet dish known as aşure as a treat for the occasion. He was a man whose love of learning was infectious, and has been instilled in the library complex he endowed. ●

* Sabahattin Batur, Writer and Librarian

Külliye içinde yer alan bölümlerden biri de, koca Ragıp Paşa'nın 1763'te toprağa verildiği türbesi ve onu çevreleyen haziresidir. / The tomb of Koca Ragıp Paşa, who died in 1763, is located in the library precinct.

